

SVEUČILIŠTE U SPLITU
POMORSKI FAKULTET U SPLITU

IVONA ROSO

EKOLOGIJA I POMORSKI TURIZAM

ZAVRŠNI RAD

SPLIT, 2018.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
POMORSKI FAKULTET U SPLITU

STUDIJ: POMORSKI MENADŽMENT

EKOLOGIJA I POMORSKI TURIZAM

ZAVRŠNI RAD

MENTOR:

dr. sc. Vinko Vidučić

STUDENT:

Ivona Roso

(MB:0171267074)

SPLIT, 2018.

SADRŽAJ

Neprekidnom razvitku čovječanstva gotovo da se i ne vidi kraj. Posljedice toga su i sve veće uništavanje i zagađivanje prirode kao i potrošnja neobnovljivih izvora energije. Ponude rješavanja ovog problema su zapravo vrlo jednostavne: ili trebamo promijeniti današnji način razvoja ili nam preostaje da se prilagodimo. S obzirom da se radi o veoma sadržajnoj temi, u ovom završnom radu proći će se kroz najbitnije dijelove navedene tematike kako bi se dobila cjelokupna slika ove vrlo važne teme za današnje društvo te budućnost cijelokupnog čovječanstva. Cilj ovog završnog rada je analiziranje povezanosti pomorskog turizma i ekologije te razvoj istih kroz povijest. Zaključak ovog rada je ekološki turizam kao vrsta zaštite prirodnih bogatstava koji uz svoje pozitivne ima i negativne strane. Kako ne bi došlo do devastacije prirode, potrebno je odrediti posebne mjere zaštite o kojima se govori kroz cijeli ovaj rad.

Ključne riječi: ekologija, turizam, očuvanje okoliša, zagađenje

ABSTRACT

The continual development of humankind does not see an end. Consequences of this development are also increasing the destruction and pollution of nature, as well as consumption of non-renewable energy sources. Solutions to solving this problem are actually very simple: either we need to change the current mode of development or we need to adjust to it. Given that this is very contentious topic, this paper will go through the most important parts of the aforementioned topic in order to gain an overall picture of this very important topic for society and future of all humanity. The aim of this final work is to analyze the relationship between maritime tourism and ecology and its development through history. The conclusion of this paper is ecological tourism as a kind of protection of natural resources which, in addition to its positive, has its negative aspects. In order to avoid the devastation of nature, it is necessary to lay down special protection measures which are spoken about throughout this work.

Key words : ecology, tourism, environmental protection, pollution

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. OPĆENITO O EKOLOGIJI I POMORSKOM TURIZMU.....	2
3.POMORSKI TURIZAM I NJEGOVA OSNOVNA OBILJEŽJA.....	4
3.1. ZNAČAJ POMORSKOG TURIZMA.....	4
3.2.POVIJESNI RAZVOJ POMORSKOG TURIZMA	5
4. POSEBNI OBLICI POMORSKOG TURIZMA.....	6
4.1. VRSTE SELEKTIVNOG POMORSKOG TURIZMA.....	6
4.2. ODRŽIVI RAZVOJ POMORSKOG TURIZMA.....	7
5. POMORSKI EKOTURIZAM.....	9
5.1. RAZVOJ POMORSKOG EKOTURIZMA.....	10
5.2. POMORSKI EKOTURIZAM U RH.....	11
5.4. EKOTURISTI.....	12
5.3. GLOBALIZACIJA U POMORSKOM EKOTURIZMU.....	13
6. EKOLOGIJA.....	15
6.1. ONEČIŠĆENJE MORA.....	15
6.2. MARPOL.....	16
6.3. PLAVA ZASTAVA.....	18
6.4. ISO STANDARDI.....	20
7.PROPISI RH O POMORSKOM TURIZMU I EKOLOGIJI	22
7.1. ZAKON O ZAŠTITI OKOLIŠA.....	22
7.2. ONEČIŠĆENJE U RH.....	23
7.4. EKOLOŠKA MREŽA.....	25
7.5.EKOLOŠKI ZAŠTIĆENI PROSTORI.....	26
8.BUDUĆNOST POMORSKOG TURIZMA S OBZIROM NA EKOLOŠKE ASPEKTE.....	27
9. ZAKLJUČAK	29
LITERATURA	30

1. UVOD

Problemi zaštite morskog okoliša u razvoju pomorskog turizma su naročiti povod za njihovo razmatranje. Uglavnom ovise o ljudskoj populaciji koja obitava stalno ili povremeno na pomorskim resursima. Između ostalog, značajno je prisutno bogatstvo prirodne i kulturne baštine. Na narušavanje ekosustava plitkih voda, kao što je Jadransko more, najznačajnije utječu onečišćenja različitog porijekla, čemu pridonosi i nautički turizam. Poteškoće u zaštiti okoliša, karakteristični za zemlje u tranziciji, uvjetovane su njihovim socioekonomskim uvjetima. Nastojanja za rješavanje tog problema stratificirana su, tj. treba razmatrati sve bitne aspekte. Postoji, također, velika potreba za pojačanim razvojem ekološke svijesti nautičkih turista, poglavito u pogledu očuvanja kvalitete mora i otoka, te zaštite priobalja. Kada je riječ o zaštiti morskoga okoliša, odsudnu ulogu na tome polju od početka ima Međunarodna pomorska organizacija (International Maritime Organization -IMO), a osobito njezin Odbor za zaštitu morskoga okoliša.

Mediteran je najposjećenija turistička regija svijeta, s brojnim kulturno-povijesnim spomenicima. Mediteran je kolijevka najstarijih civilizacija i kultura na svijetu, s pogodnom klimom za dokolicu i odmor. Nažalost, pomorski turizam osim pozitivnih efekata, ima i one negativne. Osnovni negativni efekt turizma je onaj na izvorni okoliš, i to više kod razvijenih mediteranskih turističkih zemalja kao što su Španjolska, Francuska, Italija, Grčka, Turska, a manje u Hrvatskoj. Glavne štete nanесene su krajoliku. On je pretrpio nepopravljive ekološke, ekonomske, povijesne, graditeljske štete. U nastavku će se analizirati ekološke posljedice razvoja pomorskog turizma. Cilj ovog istraživanja je dobiti odgovore na pitanja koliko je razvijen pomorski turizam o obzirom na ekološki aspekt, u kojoj mjeri nositelji razvoja sudjeluju, a prema tome i zadovoljstvo kako lokalnog stanovništva tako i turista koji borave u Hrvatskoj.

2. OPĆENITO O EKOLOGIJI I POMORSKOM TURIZMU

Ekologija je znanost koja proučava odnose među živim organizmima, kao i njihov utjecaj na okoliš u kojem obitavaju, te utjecaj tog okoliša na njih. Iako se razvila kao grana biologije, ekologija se, osim onih iz biologije, koristi i saznanjima iz kemije, fizike, matematike, te brojnih drugih prirodnih znanosti. Ovaj se pojam često nepravilno koristi pri opisivanju aktivnosti vezanih uz zaštitu prirode.[16]

Ekološka pitanja i ekološki problemi postaju sve dominantnija tema u suvremenom društvu, čime se potvrđuje pretpostavka da će 21. st biti “stoljeće okoliša”, za razliku od dvadesetog stoljeća koje je gradilo svoj napredak na tehnologijama koje su često stvarale ekološke krize s vrlo ozbiljnim posljedicama ugrožavanja prirode, okoliša i ljudskog zdravlja.

Razvoj mora biti usklađen s odgovornošću prema sadašnjim i budućim naraštajima uvažavajući ekološka i etička načela, s orijentacijom na opstanak i očuvanje prirode, te razvoj humanijeg i pravednijeg društva.

Turizam je skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja i boravka posjetitelja nekog mjesta, ako se tim boravkom ne zasniva stalno prebivalište i ako s takvim boravkom nije povezana nikakva njihova gospodarska djelatnost (Hunziker i Krapf, 1942). Obuhvaća rekreaciju, putovanje i odmor.

Turistička kretanja se dijele na vrste i specifične oblike turizma. Dok su vrste turizma definirane određenim kriterijem npr. prema trajanju boravka turista (boravišni, vikend i izletnički turizam), specifični oblici turizma obilježeni su specifičnim turističkim motivom koji posjetitelje privlači u točno određene destinacije, npr. lov - lovni turizam. Specifični oblici turizma orijentirani su na manje (definirane) segmente turističke potražnje, a nastali su kao suprotnost masovnom turizmu. [17]

Podjela pomorskog turizma :

- nautčki turizam,
- ekološki turizam,
- seoski ruralni turizam,
- zdravstveni turizam,
- vjerski turizam.

3. POMORSKI TURIZAM I NJEGOVA OSNOVNA OBILJEŽJA

3.1. Značaj pomorskog turizma

Pomorski turizam treba omogućiti podizanje blagostanja domaćeg stanovništva ili lokalnog gospodarstva. Istovremeno, moderan način života današnjice tjera ljude na promjenu životne sredine, kretanjem u prostoru. Psihički ili fizički rad umara pojedinca, te on mora privremeno promijeniti mjesto boravka, a pri tome se mora osjećati ugodno.

Nastanak turizma je proizašao iz pojma ljudskih potreba, samim tim i turističkih potreba, nasuprot kojih su turistička dobra. Potrebe se definiraju kao zahtjev pojedinca ili društvenih grupa za materijalnim dobitcima ili uslugama radi postizanja određenog nivoa blagostanja.

Turističko dobro se definira iz općeg pojma dobra a može biti : [2]

- prirodno (naslijeđeni resursi),
- proizvod turističke djelatnosti i
- predmet potrošnje turista (prirodno i proizvedeno dobro).

Turističko tržište predstavlja tržište posebne vrste gdje se susreću čimbenici turističke ponude, potražnje i posredovanja.

Turizam ima samo jednu konstantu, a to je njegova neprestana mijenja. Davno je uočena ekonomska funkcija turizma i međunarodnih putovanja, preko njegovog utjecaja na platnu bilancu. Turizam i putovanja su nastali još u vrijeme prije nastanka nacionalnih ekonomija. Masovna međunarodna putovanja koja nemaju za cilja zaradu nego potrošnju, predstavljaju međunarodni turizam.

3.2. Povijesni razvoj pomorskog turizma

Thomas Cook osniva prvu putničku agenciju 1857. godine, a u periodu poslije Drugog svjetskog rata do danas turizam je postao globalni fenomen. Globalni značaj turizma proizlazi iz činjenice da je turizam danas postao vodeća svjetska industrija. Globalizacija pogoduje razvoju turizma. Međunarodni turizam je zahvatio razvijene države, kao i one u razvoju, te države u tranziciji. Potražnja za turističkim uslugama je oduvijek bila najveća iz razvijenih država.

U prošlom stoljeću, 60-tih i 70-tih godina namjena turizma bila je masovni turizam. To je bio turizam „sunca i mora“. Službena državna politika se kolebala između profita komercijalnog turizma i očuvanja izvornih ideja radničkog društva. Rezultat je bio nedovoljna očuvanost okoliša, u blizini hotela bilo je normalno da se izgradi tvornica, turističko gospodarstvo nije dobivalo potpore izvozne industrijske privrede, potrebe pomorskog turizma, kada je u pitanju prometna infrastruktura, nisu uvažavane, nekoordinirane su promidžbene mjere za turizam i najvažnije, nije postojala jadranska orijentacija države.

Posljednjih desetljeća pojavljuje se novi trend u turizmu, osobito u Europi gdje su kratki turistički posjeti sve učestaliji. Turisti imaju različite budžete i ukuse, te se veliki broj hotela i odmarališta prilagođuje ovim vrstama turista. Primjerice neki turisti preferiraju jednostavan odmor na plaži, drugi traže tihe i povučene hotele dok neki traže više specijalizirane oblike turizma.

U pomorskom turizmu je bilo i nekoliko otežavajućih momenata, ako što je bio napad na tornjeve blizance u New Yorku 11. rujna 2011. godine ili terorističke prijetnje turističkim odredištima Također, 26. prosinca 2004. godine tsunami je pogodio mnoge azijske države te prouzročio smrt na tisuće turista.

Pojmovi pomorski turizam i putovanje ponekad se koriste naizmjenično. U ovom kontekstu putovanje ima sličnu definiciju turizmu, ali podrazumijeva putovanje sa detaljnije određenim ciljem. Svjetska turistička organizacija (UNWTO) procjenjuje da će turizam nastaviti sa rastom po godišnjoj stopi od 4%. Sa razvojem elektronske trgovine turistički proizvodi postali su jedan od najpopularnijih oblika trgovine na Internetu. [18]

4. POSEBNI OBLICI POMORSKOG TURIZMA

4.1. Vrste selektivnog pomorskog turizma

Selektivni pomorski turizam, predstavlja svojevrsni odgovor na probleme u suvremenom turizmu uzrokovan masovnim „hard“ turizmom i njegovom infrastrukturom. Suvremeni teoretičari turizma nalaze odgovor upravo u razvoju alternativnih (selektivnih) oblika „soft“ turizma, odnosno putovanja koja nisu masovna, shematska i bezlična.

Zbog različitih načina na koje pojedinac provodi svoje slobodno vrijeme u turističkim kretanjima, razvili su se različiti oblici turizma. Svaka zemlja ima svoje resurse za privlačenje turista. Spajanjem resursa u jednu cjelinu tvore se posebni oblici turizma. U Hrvatskoj je takva situacija da je primorski dio zasićen, dok je ostatak Hrvatske zanemaren. Neke zemlje kao npr. Austrija ili Češka nemaju more, ali turistički sjajno posluju. Hrvatska se najčešće predstavlja kao kupališna destinacija. Zanimaju se prirodna bogatstva Hrvatske - Plitvička jezera, Kopački rit, Medvednica, Velebit, Slapovi Krke kao i kulturna bogatstva – dvorci Hrvatskog zagorja, Dioklecijanova palača u Splitu, Dubrovačke zidine, stare gradske tvrđave u mnogim gradovima Hrvatske. Hrvatska je toliko bogata prirodnom i kulturnom baštinom da uistinu je moguće razviti mnoge posebne oblike pomorskog turizma.

Neki od posebnih oblika pomorskog turizma su:

- Zdravstveni – U ovakvim putovanjima glavni motiv je isticanje zdravlja. Mjesto putovanja nije bitno, što znači da se može odvijati u priobalnim mjestima, planinama ili termalnim izvorima. Vrlo je bitno da se takva vrsta turizma odvija u mjestima s posebnim klimatskim prilikama;
- Kulturni turizam– Ova vrsta podrazumijeva upoznavanje povijesnih bogatstva, ali i bogatstva suvremenog načina života u nekom velikom gradu. Motivi su posjeti nekoj kulturnoj priredbi ili umjetničkoj priredbi;
- Lovni i ribolovni turizam – Ova vrsta turizma podrazumijeva putovanja turista kojima je glavni motiv provođenje slobodnog vremena u organiziranom lovu i ribolovu;
- Ekoturizam – Ova vrsta se odvija u strogo kontroliranim područjima, npr. nacionalni parkovi, parkovi prirode uz očuvanje prirode i okoliša;

- Kongresni turizam – Ova vrsta turizma obuhvaća putovanje najčešće u gradove u kojima se održavaju skupovi znanstvenog i stručnog karaktera;
- Nautički turizam – Ova vrsta turizma podrazumijeva boravak turista na plovilima uz prirodne pogodnosti (mirno more, povoljne morske struje) te dobru cestovnu i priobalnu infrastrukturu;
- Vjerski turizam – Turisti u ovoj vrsti turizma teže zadovoljavanju potreba religijskog i duhovnog karaktera. Drugi naziv ove vrste turizma je hodočasnički turizam;
- Manifestacijski turizam – Ovo je vrsta turizma u kojoj je glavni motiv posjet manifestacija sportskog, kulturnog ili zabavnog karaktera, npr. Olimpijske igre.

4.2. Održivi razvoj pomorskog turizma

Održivi razvoj je poticaj koji će pokrenuti nove društvene aktivnost. Prevladava mišljenje da je održivi razvoj koncepcijska osnova razvojne politike. Uvijek postoji opasnost da pojedinačni interesi u uvjetima dominacije ekonomije koja slijedi politiku, postanu politički legitimni.

Održiv razvoj je razvoj koji zadovoljava civilizacijske potrebe današnjeg naraštaja bez ugrožavanja budućih generacija. Održivi razvoj je gospodarski rast i društveni razvoj usklađen s ekosistemima u kojima djeluje, te je kao takav i dugoročno održiv.[4] To je razvoj koji se temelji na težnji za primjerenom uporabom ograničenih resursa, na načelima ekonomske efikasnosti, efektivnosti i obnovljivoj sposobnosti ekosustava i njegovu kapacitetu, održavajući dinamičku ravnotežu između prirode, čovjeka, društva i tehnologije.

Danas turizam ako nije održiv devastira prirodu, a rezultat će biti gubitak interesa turista za takvom destinacijom. Turistički djelatnici trebaju štititi i uljepšavati živi okoliš. Turisti će se u takvom ekološkom okruženju ugodno osjećati, a onda će i sami aktivno sudjelovati s mještanima u podizanju turističke kulture i zaštiti od devastacije okoliša. Potrebno je adekvatnim razvojnim strategijama turizma i ukupnog gospodarstva očuvati okoliš, omogućiti razvoj, osigurati zapošljavanje i spriječiti depopulaciju primorja, a posebno otoka. Prostor primorja i otoka je vrlo važan faktor turizma. [7]

Na konferenciji „Globe '90“ održanoj u Kanadi skupina stručnjaka je izradila dokument „Strategija djelovanja za postizanje održivog razvoja turizma“ u kojem se navodi 7 osnovnih načela održivog razvoja turizma: [6]

- ograničiti ljudski utjecaj na Zemlji (globalno) i u regiji (lokalno) na razinu koja je u okvirima nosivih kapaciteta,
- zadržati biološko bogatstvo u regiji,
- minimizirati iskorištavanje nerazgradljivih materijala, kao npr. plastika, kemikalije i slično,
- promovirati dugoročni ekonomski razvoj koji povećava koristi iz dane količine resursa i zadržava prirodno bogatstvo,
- osiguranjem pravedne raspodjele troškova i dobiti od upotrebe resursa i uvođenje menadžmenta okoliša, tj. upravljanja prirodnim okolišem,
- osiguranje efikasne participacije društva i interesnih skupina u odlukama koje se odnose na njih,
- promoviranje vrijednosti koje potiču ostale da prihvate načela održivosti.

Butler preispituje uporabu "održivog" u bilo kojem turističkom smislu naglašavajući da "održivi koncept razvoja u filozofskom smislu ranih 1990-tih može se sagledati kao nastavak šire spoznaje ekonomskog rasta bez uzimanja u obzir socijalnog i ekološkog utjecaja te je u konačnici kontradiktoran sam sebi gledajući dugoročno". Iz ovog razloga "razvoj održivog turizma" sam po sebi se sve češće smatra zasebnom funkcijom gospodarske obnove u globalnom ekonomskom rastu.

5. POMORSKI EKOTURIZAM

Pomorski ekoturizam, također je poznat i pod pojmom ekološki turizam, a odnosi se na odgovorno putovanje u većinom zaštićena područja koja su sama po sebi osjetljiva, te je cilj ostaviti što manje utjecaja na okoliš i kulture oko sebe. Ovaj vid turizma pomaže u edukaciji turista, omogućuje sredstva za očuvanje odredišta, direktno utječe na ekonomski razvoj i političku razvijenost lokalne zajednice, promiče poštovanje različitih kultura i ljudskih prava. "Ondesite samo uspomene, a ostavite samo otiske (stopala u pijesku)" česti je slogan zaštićenih područja. Turistička odredišta se polako prilagođavaju sve većem globalnom trendu smanjenja emisije CO₂. [18]

Ekološki turizam je u današnje vrijeme sve poznatiji i medijski zastupljeniji te mu se pridodaje sve veća pažnja. Dokaz toga je Ekoturistički sastanak u Quebecu 2001. i 2002. godine od strane UNWTO (Svjetska turistička organizacija). Na tim skupovima pojam ekoturizma se počinje sve više razvijati. Tijekom 2002. godine održavali su se razni znanstveni i stručni skupovi u Berlinu, Hannoveru, Chicagu i Madridu. Pomorski ekoturizam se razlikuje u različitim dijelovima svijeta. U Sjevernoj Americi i Skandinaviji, ekoturizam se odvija u prirodno očuvanim prostorima uz korištenje jednostavnih vrsta smještaja te uz strogo pridržavanje mjera zaštite okoliša. U Europi, tj. u naseljenijim područjima, pomorski ekoturizam se povezuje s drugim vrstama turizma kao npr. ruralnim, kulturnim, odmorišnim. Ekoturizam je u Europi prisutan u nacionalnim parkovima dok se na Sredozemlju razvija uz obalu. U zemljama u razvoju, ekoturizam se razvija kao ekskluzivan uz poštivanje visokih ekoloških standarda. Ekskluzivnost je posebno vidljiva u tropskim područjima i visokom gorju. Ipak takva vrsta ekoturizma ima loše karakteristike kao npr. prekomjerno korištenje terenskih vozila, a to dovodi do nekontroliranog zagađivanja okoliša.

UNWTO je objavio osnovna obilježja pomorskog ekoturizma: [8]

- sadrži edukacijske i interpretacijske komponente,
- organizira se za male skupine, a organizaciju provode specijalizirana mala poduzeća u lokalnom vlasništvu,
- svodi na minimum negativne učinke na prirodni i socio-kulturni okoliš,
- podržava zaštitu prirodnih područja ostvarivanjem ekonomske koristi,

- podržava zaštitu prirodnih područja stvaranjem radnih mjesta,
- podržava zaštitu prirodnih područja podizanjem svijesti lokalnog stanovništva.

Na temelju ovih načela i obilježja može se zaključiti da je cilj ekološkog turizma zapravo smanjenje negativnih utjecaja na mjesto koje turisti posjećuju uz podizanje svijest o očuvanju okoliša kako među lokalnim stanovništvom tako i među turistima.

5.1. Razvoj pomorskog ekoturizma

Pomorski ekoturizam se počeo razvijati u vrijeme osnivanja prvih nacionalnih parkova, a to znači još prije 140 godina kada je osnovan Yellowstone u SAD-u (1872. godina). Nakon njega se osnivaju ostali nacionalni parkovi u SAD-u, Kanadi, Australiji, ali i u Europi uz kašnjenje 30-tak godina. Prvi nacionalni parkovi koji su se osnivali početkom 20. stoljeća nalazili su se na prostoru Skandinavije i Velike Britanije. Većina nacionalnih parkova u Europi su se osnivala nakon Drugog svjetskog rata. Značenje nacionalnih parkova bilo je različito u pojedinim zemljama. Nacionalni parkovi u SAD-u i na skandinavskom prostoru su zapravo bila nenaseljena područja u kojima se provode stroge mjere zaštite prirode, dok su u Velikoj Britaniji nacionalni parkovi naseljeni te se obrađuje zemlja. Razlog ovakvoj razlici u značenju nacionalnih parkova je upravo u zakonodavstvu o zaštiti prirode koje se razlikuje u pojedinim zemljama.

Uskoro se osniva Svjetska udruga za zaštitu prirode, a UNESCO potiče razvoj ekoturizma na prirodnim područjima koji su pod njegovom zaštitom. Ekoturizam se doživljava različito u pojedinim zemljama zbog stanja prirodne osnove, naseljenosti, razvijenosti, ali i zbog razlikama u kulturi. Zbog toga postoji i razlika između trendova razvoja ekoturizma. U Americi se zalažu da se mjere održavanja ekoturističkih destinacija još više zaoštire, a dok u Europi se zalažu za povezivanje ekoturizma s ostalim vrstama turizma, npr, s ruralnim ili kupališnim turizmom.

Prvo uključivanje u zaštitu okoliša u Hrvatskoj je bilo početkom 19. stoljeća kada su počeli izlaziti stručni časopisi „Priroda“ i „Hrvatski planinar“ te drugi. Prvi zakoni za zaštitu se donose krajem 19. stoljeća, a to su bili Zakon o zaštiti ptica i Zakon o zaštiti špilja. Uskoro se osnivaju i prvi nacionalni parkovi: Plitvička jezera, Bijele stijene, Štirovača i Paklenica,

ali zbog financijskih problema nisu dugo postojali, već samo godinu dana. Ubrzo se donošenjem Zakona o zaštiti spomenika kulture i prirodnih rijetkosti ponovno osnivaju nacionalni parkovi Plitvička jezera i Paklenica (1949. godine). Zatim slijedi osnivanje ostalih nacionalnih parkova, parkova prirode i drugih zaštićenih područja.

5.2. Pomorski ekoturizam u RH

Hrvatska je uglavnom okrenuta otočnom i obalnom turizmu, iako obiluje bogatstvom prirodnih i kulturnih posebnosti i u svom kontinentalnom dijelu gdje je ekoturizam jedan od tipova turizma koje Hrvatska može i svakako treba konzumirati. Krajnji cilj takve turističke i gospodarske politike bi trebao biti povećanje prihoda lokalnog stanovništva i turističkog gospodarstva, produljenje turističke sezone, te turistička valorizacija cijele Hrvatske, a ne samo jadranskog pojasa.

Zaleđe jadranskog primorja, kao i unutrašnjost otoka idealno je za razvoj pomorskog ekoturizma. To su područja zahvaćena depopulacijom i slabo razvijena ali i arhitektonski i etnografski vrlo interesantna modernim turističkim nomadima iz visoko razvijenih zemalja. Ona su, najčešće, još uvijek u svom izvornom obliku, pa predstavljaju važan potencijal razvoja ekoturizma. Razvoj pomorskog ekoturizma u unutrašnjosti rasteretio bi pritisak turista kojem je izložena obalna crta. [7]

Mjesta poput Nacionalnog parka Plitvička jezera već imaju koristi od rastućeg zanimanja za ekoturizam i nude jedinstveno, ali sigurno i pristupačno iskustvo prirode stotinama tisuća turista svake godine. To je ohrabrilo i mnoga mala obiteljska gospodarstva na razvoj lokalnih turističkih proizvoda koji se temelje na prirodnim bogatstvima. No ne moraju sve inicijative u ekoturizmu biti velikog razmjera. Štoviše, većina aktivnosti je mnogo manjeg razmjera i lokalizirana, ali čak i tom segmentu poslovanje cvjeta u cijeloj Europi zahvaljujući povećanom zanimanju za pomorski ekoturizam. [9]

5.4. Ekoturisti

Ekoturisti su osobe koje sudjeluju u ekološkom turizmu. Ekoturist su zapravo odgovorni turisti kojima je u cilju da dožive nova iskustva aktivnim sudjelovanjem u načinu

života mjesta koje posjećuju. Postoje „tvrđi“ (hard) i „meki“ (soft) ekoturisti. Tako zvani „tvrđi“ ekoturisti su visoko motivirani, a sudjeluju u dugim i specijaliziranim putovanjima. Oni su fizički aktivni i nije im bitna kvaliteta smještaja niti pružanje usluga. „Tvrđim“ ekoturistima je cilj dodir s prirodom, točnije oni žele pomoć u očuvanju prirode i to kroz čišćenje od otpada ili brigom za ugrožene životinje. „Meki“ turisti, za razliku od „tvrđih“ sudjeluju u kratkim putovanjima u kojima kombiniraju i ostale oblike turizma, kao na primjer avanturistički ili masovni turizam. Još jedna od razlika između ove dvije vrste ekoturista je i u načinu sudjelovanja. „Meki“ ekoturisti pasivno sudjeluju u turističkim aktivnostima tj. promatranjem, a od smještaja i ostalih pruženih usluga očekuju visoku kvalitetu.

Ekoturisti su ekološko osviješteni, tj. oni su svjesni da su prirodne osnove života ljudi ugrožene djelovanjem istih tih ljudi.

Ekološka svijest obuhvaća: [5]

- doživljaj prirode i svijest da nas se priroda tiče,
- ekološko znanje,
- ekološki usmjeren sustav vrijednosti i
- namjere da se ponašamo relevantno po okoliš

Doživljaj prirode i svijest da nas se priroda tiče je zapravo ekološka svijest u užem smislu, dok su ostale komponente zapravo dio šireg razumijevanja. Ekološko znanje podrazumijeva znanje o ekološkoj povezanosti. Posljednje dvije komponente se odnose na osobni stav prema okolišu i na obavljanje određenih aktivnosti koje se odnose na okoliš.

Veliki broj turista uočava ekološke probleme kako u vlastitoj zemlji, tako i u zemljama koje posjećuju. Unatoč utvrđivanju ekoloških problema, turisti ne mijenjaju svoje aktivnosti. U tu skupinu turista ne možemo smjestiti i ekoturiste. Njihove aktivnosti su minimalne kako ne bi naštetili prirodi.

5.3. Globalizacija u pomorskom ekoturizmu

Pomorski ekoturizam je najpoželjniji oblik turizma po okoliš. Pojavljuje se u svim turističkim zemljama svijeta. Postoji razlika u razvijenom europskom ekoturizmu u odnosu na ekoturizam u zemljama u razvoju ili na američkom kontinentu, gdje se ekološki turizam bazira na isključivo prirodnim značajkama.

Ekoturizam je sektor turizma koji se najbrže razvija. U pomorskom ekoturizmu su vrlo važni marketing ekoturističkih destinacija te uloga lokalne zajednice. Lokalno stanovništvo mora biti uključeno u takve eko projekte jer će tada briga o okolišu biti znatno zastupljena.

Proces globalizacije djeluje na turizam kroz gospodarske, tehnološke, kulturološke, ekološke te političke aspekte. Značajan razvoj komunikacijskih tehnologija, uključujući i prometnu tehnologiju, uveo je turizam u financijsku sferu kao jednu od najpropulzivnijih razvojnih gospodarskih grana u globalnim razmjerima. [1]

Sve prognoze govore da će svjetski turizam i dalje rasti, a mnogi tvrde da je turizam vodeća grana gospodarstva 21. stoljeća. Međutim, prepreka uspješnom razvoju ekoturizma je siromaštvo, starost i neobrazovanost stanovništva, strah od štete po okoliš i nejednaka raspodjela dobiti od ekoturizma, te socijalna diferencijacija. Treba pronaći zlatnu sredinu između ekoturizma i ekonomskog razvoja, u svrhu zaštite izvorne biološke raznolikosti.

Globalizacija je donijela brojne koristi pomorskom turizmu i doprinijela je njegovom razvoju i bržem širenju. Kako globalizacija utječe na „ukidanje granica“ između država, povećava se broj ljudi koji se uključuju u turistička putovanja i sve destinacije na svijetu danas postaju pristupačne. [10]

Globalizacija ima i negativan utjecaj na pomorski turizam. Sa gubitkom granica, širi se tržište što direktno utječe na povećanje konkurencije. Internacionalizacija poslovanja doprinijela je smanjenju broja nacionalnih kompanija. Kulturne promjene koje nastaju na globalnom tržištu dovele su do stvaranja globalne, homogene kulture, koja ima izrazito negativan utjecaj na lokalne kulture, koje su veoma značajne za atraktivnost destinacija.

Globalizacijski procesi također utječu na porast konkurentnosti između turističkih destinacija. Autohtonost, izvornost i različitost koje posjeduju određene turističke regije

omogućuju turističkim destinacijama da, na neki način, održe svoju konkurentnost na tržištu uz naglasak na održivom razvoju. Oni koji se ne budu prilagođivali novonastalim promjenama, morat će mnogo više ulagati radi isticanja kvalitete i ostalih vlastitih prednosti. Dakle, ako neki nositelj turističkih aktivnosti želi postati konkurentnim na svjetskom turističkom tržištu, ne može zaobići pridruživanje velikim grupacijama - u protivnom, bit će potisnut s turističkoga tržišta.

6. EKOLOGIJA

Ekologija je grana biologije, a zbog svojih specifičnih potreba ujedinjuje niz znanstvenih disciplina i njihovih metoda: botaniku, zoologiju, antropologiju, pedologiju, geologiju, meteorologiju, hidrologiju, matematiku, fiziku, kemiju i druge. Ekologija je široko područje koje obuhvaća mnogo poddisciplina, a najuobičajenija je znanstvena raščlamba ekologije prema stupnju organizacije sustava koji se istražuju, prema veličini i ustrojstvu isječaka živih i neživih sastavnica biosfere. U tom se smislu dijeli na ekologiju jedinke, ekologiju vrste, ekologiju životne zajednice, krajobraznu ekologiju i globalnu ekologiju. [5]

Smatra se da je ekologija vjerojatno jedna od najstarijih disciplina ljudske civilizacije jer od samih početaka čovjeka, on je morao savladati činjenicu da je veoma važno poznavati okoliš, životinje i biljke te međusobne odnose, da bi uspio preživjeti. Suvremeni pojam „ekologija“ potkraj 19. stoljeća i njeno znanstveno tumačenje uveo je njemački filozof i zoolog Ernst Haeckel (1834. – 1919.) kojeg smatramo začetnikom ekologije. Haeckel ekologiju definira kao ekonomiju prirode, odnosno proučavanje sveukupnih odnosa prema živoj i neživoj prirodi, složenih uzajamnosti koje su uvjet za opstanak organizama.

6.1. Onečišćenje mora

Donedavno se vjerovalo kako su oceani i mora neograničeno područje koje može primiti velike količine otpada bez velikih posljedica, međutim u globalnim razmjerima to više nije tako, a pogotovo nakon donošenja UN Konvencije o pravu mora.

Onečišćenje mora se javlja kada se onečišćivači direktno ili indirektno ispuštaju u vodu bez adekvatnog tretmana za uklanjanje štetnih tvari. Onečišćenje može biti biološko, termalno, kemijsko i fizičko. [11]

Industrijski procesi kao jedni od glavnih uzročnika zagađenja, mogu proizvesti otrovni otpad koji se filtrira u vodu, te postaje opasan za morski svijet, kao i za čovjeka jer postojanje teških metala u vodi povezuje se s urođenim manama, karcinomom te s plodnošću i razvojnim problemima u djece.

Do onečišćavanja mora naftom dolazi i prilikom čišćenja tankera ili kad se na bušćim platformama dogodi nesreća. Ipak, do najvećih ekoloških katastrofa došlo je zbog

oštećenja ili potonuća divovskih naftnih tankera, tako stvorene naftne mrlje izazvale su veliki pomor morskih ptica i drugih životinja.

Najpoznatiji svjetski primjer onečišćenja naftom je EXXON VALDEZA. 24. ožujka 1989. godine dogodila se dosad najteža ekološka katastrofa u povijesti čovječanstva kad je zlosretni tanker Exxon Valdez u more nedaleko od obala Aljaske ispustio oko 42 milijuna litara sirove nafte.

Posljedice te nesreće osjećaju se još i danas. Unatoč tome što je samo tvrtka Exxon potrošila oko 900 milijuna dolara da očisti obalu i more od zagađenja, mnoge biljne i životinjske vrste nepovratno su nestale iz zaljeva Cook i morskog prolaza Princ William. Pokušaji da se u to područje, u kojem su inače tri nacionalna parka prirode, vrate kormorani, kitovi ubojice i pacifička haringa ostali su bez rezultata. U ptičji svijet vratio se bjeloglavi orao i obične blune a u podmorje jedna vrsta lososa. Stanovnicima tog dijela Aljaske nesreća Exxon Valdeza srušila je cijeli svijet. Ribarski brodovi stoje privezani jer čak i kad ulove nekoliko stotina kilograma škampa, ranije svog glavnog ulova, nitko ih ne želi kupiti. U međuvremenu su tržištem zavladao ribari iz Azije i uzgajivači ribe iz drugih dijelova SAD-a i Kanade. [12]

6.2. Marpol

U Londonu, 2. studenog 1973. godine donesena je Međunarodna Konvencija o sprečavanju zagađivanja mora s brodova poznatija po kratici MARPOL. To je međunarodni ugovor kojem je cilj potpuno eliminiranje namjernog ili slučajnog onečišćenja morskog okoliša s brodova, svim štetnim tvarima za ljude, za ostala živa bića, i korištenje mora.

Pravila MARPOLA-a : [20]

- Sprječavanje onečišćenja mora uljima,
- Sprječavanje onečišćenja mora kemikalijama u rasutom stanju,
- Sprječavanje onečišćenja mora štetnim opasnim tvarima u posebnim pakovanjima, kontejnerima ili prijevoznim tankovima,
- Sprječavanje onečišćenja mora fekalijama s brodova,
- Sprječavanje onečišćenja mora smećem i otpadom s brodova i

- Sprječavanje onečišćenja atmosfere - emisijom dima i plinova s brodova

Konvencija je izmijenjena Protokolom iz 1978. Protokol MARPOL-a iz 1978. traži odvojene balastne tankove na svim novim tankerima. Protokol traži da odvojeni balastni tankovi svojim položajem fizički zaštićuju tankove tereta. Druga je novina, da se tankovi tereta ne peru vodom, već sirovom naftom.

Sve operacije na uljnom tankeru treba bilježiti u brodskim knjigama koje se na tankerima moraju voditi. Osim brodskih knjiga koje svaki brod mora imati, prema MARPOL-konvenciji, na brodovima se još vode: knjiga ulja, knjiga smeća, plan za rukovanje smećem, brodski plan pri pojavi onečišćenja.

Protokol iz 1997, čiji je sastavni dio Prilog VI, prihvatilo je do sada 36 država s 70,58% svjetske trgovačke flote (stanje na dan 30. rujna 2006.) i to kako slijedi: Azerbajdžan, Bahami, Bangladeš, Barbados, Belgija, Bugarska, Cipar, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Grčka, Hrvatska, Italija, Japan, Latvija, Liberija, Litva, Luksemburg, Kina, Koreja, Maršalski Otoci, Norveška, Njemačka, Panama, Poljska, Samoa, Saudijska Arabija, Singapur, Slovenija, Sveti Kristofor i Nevis, Španjolska, Švedska, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, Tuvalu, Vanuatu. [14]

6.3. Plava zastava

Plava zastava za plaže i marine je međunarodni ekološki program zaštite okoliša mora i obalja, čiji je prvenstveni cilj održivo upravljanje i gospodarenje morem i obalnim pojasom. Plava zastava je danas u svijetu vrlo cijenjena turistička markica koja je sve brojnijim turistima glavni orijentir prilikom odabira destinacije. Plava zastava je danas najpriznatiiji model ekološkog odgoja i obrazovanja i obavješćivanja javnosti, kada je u pitanju briga za more i obalni pojas, a posebno kada je u pitanju briga za obalne prostore koji trpe najjači pritisak, a to su upravo plaže i marine. Plaže i marine na stajaćim (slatkim) vodama također mogu biti nosioci međunarodne Plave zastave. [19]

Intelektualni vlasnik Plave zastave je Zaklada za odgoj i obrazovanje za okoliš – Foundation for Environmental Education (skraćeno FEE) koju je utemeljilo Vijeće Europe za potrebe promicanja odgoja i obrazovanja za okoliš na jedinstven način na razini cijele - ujedinjene Europe. Radi dosljednosti treba reći da je Plava zastava izvorno francuski program koji je nakon dvije godine provedbe u Francuskoj prešao u vlasništvo FEE, te su u Europi provodi od 1987. godine, a izvan Europe od 2001. godine. Do nazad šest godina naziv Zaklade i njeni programi imali su pridjev Europska, ali je taj pridjev uklonjen iz naziva Zaklade i njenih programa slijedom činjenice da su programi prepoznati i da su se počeli širiti i van Europe.

Ciljevi programa Plave zastave:

- Kratkoročni ciljevi žele čim prije uspostaviti standarde Plave zastave kako bi se destinacija učinila privlačnijom i kako bi čim prije profunkcionirala nacionalna i europska pravno-obvezujuća dimenzija odgovornog upravljanja plažama i marinama;
- Dugoročnim ciljevima želi se princip održivog i uravnoteženog razvitka kao mentalnu kategoriju ugraditi u svijest svih koji obalni pojas i more koriste na bilo koji način, a prije svih mjesnog stanovništva, zaposlenih u marinama i objektima plaža, te turista i gostiju.

Kriteriji na kojima počiva Plava zastava dijele se u četiri skupine i to:

1. odgoj i obrazovanje za okoliš i informiranje javnosti,
2. kvaliteta vode,
3. upravljanje okolišem i
4. sigurnost i usluge.

Hrvatsku obalu krase čak 101 Plava zastava. Iako Jadransko more slovi kao jedno od najljepših i kontrole mora potvrđuju njegovu čistoću, 101 Plava zastava, međunarodno priznanje za ekologiju i očuvanje okoliša, garantira očuvanu okolinu, čistoću mora i plaže, dobro uređenje i visoku kvalitetu usluge na Jadranu.

Ovom svjetski poznatom priznanju putnici vjeruju, a destinacije se njime ponose. Zbog toga turisti često odlučuju provesti odmor upravo na nekoj od plaža s Plavom zastavom. Budući da se priznanje dodjeljuje nakon zadovoljavanja strogo definiranih

kriterija i to samo za jednu sezonu, Plava zastava jamči aktualnost svih karakteristika nagrađene plaže.

10 plaža u regiji Dalmacija, koje su 2012. godine dobile Plavu zastavu su:

- Nikolina, Baška Voda,
- Dražica, Biograd na Moru,
- Zlatni rat, Bol,
- Plaža hotel Valamar Dubrovnik President, Dubrovnik,
- Medena, Seget Donji,
- Plaža hotel Osmine, Slano,
- Bijela plaža, Solaris, Šibenik,
- Bačvice, Split,
- Plava plaža, Vodice,
- Borik, Zadar.

6.4. ISO standardi

Internacionalna organizacija za standardizaciju (ISO) (engleski: International Organization for standardization) je međunarodna institucija za standarde, koju čine predstavnici zavoda za standardizaciju iz različitih zemalja. Od osnivanja 23. veljače 1947. godine, organizacija izdaje globalne industrijske i komercijalne standarde, tzv. ISO standarde. [20]

Iako je ISO po statutu definiran kao nevladina organizacija (NVO), njena snaga da uspostavlja standarde koji često, kroz sporazume ili nacionalne standarde, postaju zakoni, čini je moćnijom od većine NVO-a. U praksi, ISO djeluje kao konzorcij sa jakim vezama u

vladama. Učesnici su nekoliko velikih korporacija, te predstavnici zavoda za standardizaciju svake zemlje članice. ISO je danas sastavljen od 158 zemalja članica.

Dokumenti i aktivnosti koje organizacija provodi u skladu s normom zajednički se nazivaju sustav upravljanja kvalitetom. Sustav upravljanja kvalitetom obuhvaća sljedeće aktivnosti unutar organizacije : [13]

- planiranje i održavanje samog sustava,
- upravljanje resursima (ljudski resursi, infrastruktura),
- planiranje, ugovaranje i prodaja,
- projektiranje i razvoj,
- nabava,
- proizvodnja i pružanje usluga,
- mjerenja, analiza i poboljšanja procesa i sustava.

ISO 9001 "Sustavi upravljanja kvalitetom" je norma koja određuje zahtjeve sustava upravljanja kvalitetom koji su primjenjivi za sve organizacije bez obzira na njihovu vrstu i veličinu. Njome se mogu koristiti unutrašnje i vanjske strane, uključujući certifikacijska tijela, radi procjene mogućnosti organizacije da zadovolji zahtjeve kupaca, zakonske i propisane zahtjeve primjenjive na proizvode i zahtjevima same organizacije. Ova norma promiče prihvaćanje procesnog pristupa. Norma propisuje kako organizacija mora uspostaviti, dokumentirati, primijeniti i održavati sustav upravljanja kvalitetom i neprekidno poboljšavati njegovu učinkovitost.

ISO 9004 "Upravljanje u svrhu trajne uspješnosti organizacije – Pristup upravljanju kvalitetom" je norma koja daje upute kako razmotriti učinkovitost i djelotvornost sustava upravljanja kvalitetom te prema tome mogućnost poboljšavanja sposobnosti. Ciljevi zadovoljstva kupca i kvaliteta proizvoda prošireni su, u odnosu na ISO 9001, na zadovoljstvo zainteresiranih strana i sposobnost organizacije. Primjenjiva je na sve procese u organizaciji. Cilj ove međunarodne norme je postizanje trajnog poboljšavanja, mjereno zadovoljstvom kupca i drugih zainteresiranih strana. Norma propisuje kako uspješno vođenje i djelovanje

organizacije zahtijeva da se njome upravlja na sustavan i jasan način. Uspjeh ovisi o primjeni i odražavanju sustava upravljanja koji je oblikovan za neprekidno poboljšavanje i učinkovitosti radnih sposobnosti. [3]

Učinkovitost sustava upravljanja kvalitetom u početku se očituje u utvrđivanju očekivanja i potreba kupaca, a kasnije transformiranjem utvrđenog u kvalitetu proizvoda ili usluga. Za uspješnu provedbu sustava, bitno je da menadžment pruži punu podršku i vodstvo, utvrdi prikladnu politiku kvalitete, te uspostavi mjerljive ciljeve. U upravljanje tim projektom bi trebali biti uključeni i menadžment i zaposleni. Korisnost sustava se odnosi kroz namjenu kako bi se olakšalo postizanje ciljeva projekta. Procjena korisnosti, učinkovitosti i sposobnosti sustava upravljanja kvalitetom od presudne je važnosti. Pregled i ispitivanje treba provoditi redovito kroz reviziju zahtjeva kvalitete, postizanje ciljeva projekta i osiguravanje zadovoljstva korisnika.

7. PROPISI RH O TURIZMU I OČUVANJU OKOLIŠA

7.1. Zakon o zaštiti okoliša

Zaštita okoliša temelji se na poštovanju načela međunarodnog prava zaštite okoliša, opće prihvaćenih načela, uvažavanju znanstvenih spoznaja i najbolje svjetske prakse. U cilju postizanja koordiniranog i usaglašenog gospodarskog razvoja s potrebama zaštite okoliša, stručne i znanstvene osnove za uređenje pojedinih pitanja, Vlada Republike Hrvatske osniva Savjet za zaštitu okoliša, koji čine znanstveni, stručni, javni i drugi djelatnici. Savjet daje mišljenja, prijedloge i ocjene o usklađenosti rješavanja pitanja zaštite okoliša i gospodarskog razvoja i o prijedlozima dokumenata koje donosi Vlada i Sabor.

Osnovni ciljevi zaštite okoliša, u ostvarivanju uvjeta za razvoj jesu:

- trajno očuvanje izvornosti, biološke raznolikosti prirodnih zajednica i očuvanje ekološke stabilnosti,
- očuvanje kakvoće žive i nežive prirode i racionalno korištenje prirode,
- očuvanje i obnavljanje kulturnih i estetskih vrijednosti krajolika,
- unapređenje stanja okoliša i osiguravanje boljih uvjeta života.

Okoliš je dobro od interesa za državu, i ima njezinu osobitu zaštitu. Zahvatima u okoliš ne smije se utjecati na kakvoću življenja, na zdravlje ljudi i održivi razvoj prirode. Upravljanje okolišem provodi se pod uvjetima i na način propisan posebnim zakonom. Treba izbjegavati svaki zahvat koji ima štetan učinak na biološku raznolikost i očuvati prirodni genetski sklad i sklad prirodnih zajednica, živih organizama i neživih tvari.

Neodgovarajuće gospodarenje otpadom (uključujući i opasni otpad), jedan je od najvećih problema zaštite okoliša u Hrvatskoj. Prijašnje nedovoljno rješavanje problema svih vrsta otpada dovelo je do kritične situacije u najvećem broju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Stoga je i rješavanje problema gospodarenja otpadom, posebno komunalnim i opasnim, apsolutni prioritet Fonda, kako to određuje i Strategija gospodarenja otpadom u RH. [15]

Uloga Fonda je da svojim sredstvima i stručnim radom na projektima daje doprinos ostvarivanju ciljeva postavljenih strateškim i planskim dokumentima Republike Hrvatske.

Suradnjom s Ministarstvom zaštite okoliša i prirode, Državnim zavodom za zaštitu prirode, parkovima prirode i drugim javnim ustanovama, te međusektorskom suradnjom i uključivanjem lokalne i regionalne razine u rješavanje sektorskih problema, Fond podupire projekat i aktivnosti koje su usmjerene prema ciljanim istraživanjima, praćenju stanja prirode, očuvanju prirodnih vrijednosti, učinkovitim upravljanju prirodom te upotrebi kvalitetnih rješenja po zaštitu prirode.

7.2. Onečišćenje u Republici Hrvatskoj

Hrvatski Jadran smatra se najvrijednijim nacionalnim teritorijem te stoga zaslužuje naročitu pozornost, ne samo zbog svojih prednosti, već prije svega zbog opasnosti koje joj prijete zbog nerazumnog korištenja. Prednost naše obale u prvom redu krase demografska dinamičnost i privlačnost jer se pretpostavlja da će se mehanički trend naseljavanja produžiti i još više povećati. Shodno tome, modernim masovnim turizmom stvara se veća koncentracija ljudi na ograničenom obalnom prostoru, te već uz postojeće probleme izgrađenih industrijskih pogona na samom moru predstavljaju dva goruća žarišta ugrožene ekološke ravnoteže.

Rezultati ispitivanja pokazali su da je more na hrvatskim plažama visoke kakvoće, a rezultati praćenja emisija gotovo svih glavnih onečišćujućih tvari u zrak pokazuju opadajući trend. U nekim je urbanim područjima pokrenuta izrada epidemioloških studija radi utvrđivanja eventualne povezanosti povećanih koncentracija pojedinih onečišćujućih tvari u zraku s pojavom određenih bolesti dišnih organa.

Integralno shvaćanje hrvatskog obalnog prostora podrazumijeva uravnoteženi razvoj koji mora biti održiv na dugi rok što u suštini naglašava važnost svjesnog upravljanja prirodnim bogatstvima. Prioritetom razvoja pomorskog turizma smatra se zaštita okoliša jer je ono osnovni preduvjet za budući turistički razvoj ove selektivne vrste turizma. Poznato je kako su obalno područje i otoci u turističkoj sezoni veoma izloženi snažnom opterećenju na okoliš a osobito na luke nautičkih destinacija. Nautički turizam je najveći korisnik akvatorija i zbog činjenice ukoliko se uspješno želi razvijati, mora postati najvećim promotorom zaštite okoliša. Pri tome, potrebno je izbjegavati veliku koncentraciju luka nautičkog turizma na uskom obalnom prostoru, jer je zagađenje mora teže kontrolirati.

Nadalje, da bi se spriječila ozbiljna prijetnja okolišu potreban je planski i organizirani razvitak koji će upotpuniti zadovoljavajuću razinu ove vrste turizma. 2006. godine izrađena je Studija razvoja nautičkog turizma sa željom osiguranja održivog razvoja, a 2009. godine Vlada Republike Hrvatske donijela je Strategiju razvoja nautičkog turizma RH.

Utjecaj marina na okoliš negativno djeluje kroz razna onečišćenja, znatno se smanjuje kvaliteta vode, dolazi do izumiranja morskih organizama kao i do smanjenja biološke raznolikosti. Isto tako mogu ostaviti trag trajnog učinka kao što su gubitak prirodnih ljepota, povećanje razine buke, porast lokalnih pritisaka, a potpuni nestanak staništa može uslijediti prilikom betoniranja obale i promjenom obalne linije. Uslijed nekontrolirane i neosmišljene izgradnje nautičkih luka te njihove prateće infrastrukture, može doći do neželjenog gubitka i obezvrijeđanja neizmjerne estetske vrijednosti krajolika.

Pomorske havarije, osim materijalnih i ekonomskih gubitaka, mogu dovesti do velikih ekoloških katastrofa koje negativno utječu na biljni i životinjski svijet. Ljudski nemar najčešći je uzrok onečišćenja mora. Zagađenja uzrokovana havarijama su rjeđa nego ona koja nastaju kao posljedica svakodnevnih operacija na brodovima, veliki katastrofalni izljevi usprkos očiglednim posljedicama i velikoj pozornosti koju privlače inferiorni su naspram drugih izvora onečišćenja prema opsegu i stupnju prijetnje okolišu.

U Hrvatskoj glavni problem leži u nepostojanju standarda zaštite okoliša u marinama, izuzev zaštićenih dijelova mora. Također je potrebno ustanovljivanje određenog standarda zaštite mora ili certificiranja marina, poput ZERP-a, ili osobito osjetljivog morskog područja (PSSA), za koje postoje svi prirodni uvjeti. Ako se žele postići optimalni rezultati, treba težiti sustavnom planiranju razvoja luka nautičkog turizma i osposobljavati kadrove za uspješno upravljanje i organizaciju već postojećih te luka čija se gradnja planira.

7.3. Ekološka mreža

Ekološka mreža Republike Hrvatske, proglašena Uredbom o ekološkoj mreži te izmijenjena Uredbom o izmjenama Uredbe o ekološkoj mreži predstavlja područja ekološke mreže Europske unije Natura 2000. Ekološku mrežu RH čine područja očuvanja značajna za ptice - POP (područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja divljih vrsta ptica od interesa za Europsku uniju, kao i njihovih staništa, te područja značajna za očuvanje migratornih vrsta ptica, a osobito močvarna područja od međunarodne važnosti) i područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove - POVS (područja značajna za očuvanje i

ostvarivanje povoljnog stanja drugih divljih vrsta i njihovih staništa, kao i prirodnih stanišnih tipova od interesa za Europsku uniju). [15]

Ekološka mreža Republike Hrvatske obuhvaća 36,73% kopnenog teritorija i 15,42% obalnog mora, a sastoji se od 743 Područja očuvanja značajnih za vrste i stanišne tipove (POVS) te 38 Područja očuvanja značajnih za ptice (POP). Oko 26% ekološke mreže zaštićeno je u jednoj od devet nacionalnih kategorija zaštićenih područja (87% zaštićenih područja uključeno je u ekološku mrežu Natura 2000).

Natura 2000 nije samo mreža zaštićenih prirodnih rezervata. Njome se priznaje da ljudi i priroda najbolje funkcioniraju zajedno. Njezin cilj nije isključiti gospodarske djelatnosti već osigurati njihovu sukladnost sa zaštitom vrijednih vrsta i staništa. Taj pristup ima mnoge prednosti: na temelju poticanja održivog šumarstva, ribarstva, poljoprivrede i turizma, mrežom se dugoročno osigurava budućnost za ljude koji žive u tim područjima i oslanjaju se na te aktivnosti.

Glavni ciljevi u okviru područja Natura 2000 su sljedeći:

- izbjegavati aktivnosti kojima bi se mogle znatno ometati vrste ili ugroziti staništa za koja je područje stvoreno,
- poduzeti pozitivne mjere, ako je nužno, za održavanje i obnovu tih staništa i vrsta radi unaprjeđenja očuvanja.

7.5. Ekološki zaštićeni prostori

Park prirode je prostorno prirodno ili dijelom kultivirano područje kopna i/ili mora s ekološkim obilježjima međunarodne ili nacionalne važnosti, s naglašenim krajobraznim, odgojno-obrazovnim, kulturno-povijesnim i turističko-rekreacijskim vrijednostima. Nacionalni park je zakonom zaštićeno područje posebne prirodne ljepote u kojem je sačuvano više različitih životnih zajednica. U nacionalnom parku je dozvoljeno djelovanje ljudi, ali samo ono koje ne ugrožava biljni i životinjski svijet.

Parkovi prirode u Republici Hrvatskoj su: [21]

- Park prirode Biokovo,
- Park prirode Kopački rit,
- Park prirode Lonjsko polje,
- Park prirode Medvednica,
- Park prirode Papuk,
- Park prirode Telašćica,
- Park prirode Velebit,
- Park prirode Vransko jezero,
- Park prirode Učka,
- Park prirode Žumberak – Samoborsko gorje i
- Park prirode Lastovsko otočje.

Nacionalni parkovi u Republici Hrvatskoj su:

- Nacionalni park Brijuni,
- Nacionalni park Kornati,
- Nacionalni park Krka,
- Nacionalni park Mljet,
- Nacionalni park Paklenica,
- Nacionalni park Plitvička jezera,
- Nacionalni park Risnjak i
- Nacionalni park Sjeverni Velebit.

8. BUDUĆNOST POMORSKOG TURIZMA S OBZIROM NA

EKOLOŠKE ASPEKTE

Projekcije budućnosti pomorskog turizma uglavnom se temelje na dvije skupine pretpostavki. Prva skupina projekcije polazi od pretpostavke da će proces razvoja slijediti trendove proteklog razdoblja i uz određene korekcije izvodi se interpelacijom trendova proteklog razvoja. Druga skupina projekcija izvodi se na pretpostavkama o promjeni životnog obrasca čovjeka u suvremenim postindustrijskim društvima i pretpostavkama o prirodnom ponašanju čovjeka čije se potrebe za turizmom u povoljnim uvjetima oblikuju iz hedonističke i nomadske čovjekove prirode. Te pretpostavke temelje se na znanstvanim disciplinama koje proučavaju čovjekovo ponašanje.

Da bi pomorski turizam pridonio održivom razvoju u budućnosti, on mora biti ekonomski održiv, ekološki osjetljiv i kulturološki prikladan. Mnogi različiti sudionici i vrijednosti moraju biti uključeni da bi to moglo potrajati, a to vrlo vjerovatno varira s lokacijom. Održivost je pokretačka snaga i od vitalnog je značenja za prirodu i sam ishod budućih inovacija. Zelenim inovacijama smatraju se svi proizvodi ili usluge koje doprinose zaštiti okoliša, učinkovitijem korištenju energije te afirmaciji obnovljivih izvora energije i materijala. One su dio globalne inicijative za zaštitu prirodnih resursa na Zemlji i korištenje inovativnih dostignuća za dobrobit ljudi i okoliša.

Jednu od razlika između pomorskog turizma i drugih grana gospodarstva predstavlja činjenica da propadanje okoliša koje turizam uzrokuje ima negativan učinak na razvoj te gospodarske grane. Ako zbog degradacije neko područje prestane biti atraktivna turistička destinacija, regija može izgubiti važan izvor prihoda.

Uz to, pritisak na ekosustav postaje sve veći: potrošnja vode i energije često nadmašuje kapacitete proizvodnje i opskrbe; sakupljanje i prerada krutog otpada su nedostatni, a urbanizacija obale i preoblikovanje prirodnih područja imaju snažan učinak na biološku raznolikost Mediterana. Te probleme dodatno pogoršava salinizacija tla u obalnim područjima, posebice u Italiji, dok intenzivna poljoprivreda doprinosi sve većoj eroziji tla. Kao posljedica toga, sve je veća potreba za očuvanjem tla i vodnih resursa. Iako ovaj

problem možda nije uvijek nacionalni prioritet, za to je nužna podrška lokalnih i regionalnih vlasti uz potporu Unije za Mediteran te raznih organizacija koje mogu financirati potrebne projekte i infrastrukturu. [22]

9. ZAKLJUČAK

Opasnosti od onečišćenja mora i morskog okoliša u današnjim uvjetima plovidbe brodova, njihove gradnje, eksploatacije i korištenja u djelatnostima koje se obavljaju na moru kao i one na kopnu prisiljavaju na organiziranu društvenu akciju zaštite čovjekova okoliša u kome more ima posebnu važnost za čovjekov opstanak. Rezultat su takvih životnih činjenica brojni međunarodni, regionalni i nacionalni zakoni, koji ljudima u njihovim zajednicama i državama daju pravnu zaštitu od onečišćenja okoliša općenito i, posebno, morskog okoliša kao njegova dijela u morskom pojasu.

O opasnostima od onečišćenja i ekoloških katastrofa na moru sa štetnim posljedicama za pojedine države i cijelu međunarodnu zajednicu moraju brinuti države u nacionalnim okvirima i na međunarodnom planu u međunarodnoj zajednici naroda. Tako se pod okriljem Organizacije ujedinjenih naroda donose međunarodne konvencije i konvencijski propisi koji obvezuju države članice UN na određene postupke i mjere za zaštitu mora od onečišćenja i na otklanjanje posljedica onečišćenja.

Održivi razvoj zahtjeva dinamičnu ravnotežu turista sa ciljanom prirodom, jer svaka promjena u bilo kojem elementu sustava može izazvati posljedice. Izgradnja nautičke infrastrukture predstavlja dugoročni karakter, a kvalitetno planiranje unutar prostora jedan je od preduvjeta za dugoročan, kvalitetan i održiv razvoj turizma.

Danas pomorski turizam ako nije održiv devastira prirodu, a rezultat će biti gubitak interesa turista za takvom destinacijom. Potrebno je adekvatnim razvojnim strategijama turizma i ukupnog gospodarstva očuvati okoliš, omogućiti razvoj, osigurati zapošljavanje i spriječiti onečišćenje. Međutim, prepreka uspješnom razvoju pomorskog ekoturizma je siromaštvo, starost i neobrazovanost stanovništva, nejednaka raspodjela dobiti od pomorskog turizma, te socijalna diferencijacija. Treba pronaći zlatnu sredinu između pomorskog ekoturizma i ekonomskog razvoja, u svrhu zaštite izvorne biološke raznolikosti. To zahtijeva dugoročna istraživanja, te suradnju zaštitara okoliša i lokalne zajednice.

LITERATURA

- [1] Feige, M.:Turizam na početku novog tisućljeća, Turizam, br.2/2000
- [2] Geić, S. Turizam i kulturno-civilizacijsko naslijeđe
- [3] Hlača V., Stanković G. Pravo zaštite morskoga okoliša
- [4] Jurković, P. ur.: Poslovni riječnik, Masmedija, Zagreb,1991.
- [5] Muller, H.: Turizam i ekologija, Zagreb, MASMEDIA, 2004.
- [6] Petrić, L. (2003.) : Osnove turizma
- [7] Vidučić, V. : Pomorski turizam; Prometne, razvojne i ekološke dileme
- [8] <http://mkt.unwto.org/publication/unwto-tourism-highlights>, 01.09.2017.
- [9] <http://www.sumari.hr/biblio/pdf/14029.pdf>, 01.09.2017.
- [10]https://www.researchgate.net/publication/301416918_POZITIVNI_EFEKTI_PROCESA_GLOBALIZACIJE_NA_TURIZAM, 01.09.2017.
- [11] https://sh.wikipedia.org/wiki/Zaga%C4%91enje_vode 01.09.2017.
- [12]<https://rooster.city/razno/znanost/2007/12/02/zaganje-naftom/?cn-reloaded=1>, 01.09.2017.
- [13]<https://www.kagor.hr/hr/usluge/implementacija-iso-standarda/iso-9001/>, 01.09.2017.
- [15]https://www.pfri.uniri.hr/web/dokumenti/uploads_nastava/20180227_184444_zec_ZM_MO_.Marpol_v20.pdf 02.09.2018.
- [16]<http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/odrzivo-koristenje-prirodnih-dobara-i-ekoloska-mreza/ekoloska-mreza> 02.09.2018.
- [17]<https://hr.wikipedia.org/wiki/Ekologija> 31.08.2018.
- [18]<https://hr.wikipedia.org/wiki/Turizam>, 31.08.2018.
- [19]http://croatialink.com/wiki/Turizam:_definicija,_nastanak,_razvoj_i_podjela, 31.08.2018.
- [20]https://hr.wikipedia.org/wiki/Plava_zastava.31.08.2018.
- [21]https://bs.wikipedia.org/wiki/Me%C4%91unarodna_organizacija_za_standardizaciju, 01.09.2018.
- [22]https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatski_nacionalni_parkovi_i_parkovi_prirode
- [23]<https://zir.nsk.hr/islandora/object/unipu:1933/preview>

